

Csicsmann László

Pakisztán a februári választások után

A Benazir Bhutto elleni 2007. december 27-i merénylet, a pakisztáni ellenzék legismertebb vezetőjének halála továbbra is a világsajtó címlapján tartja a pakisztáni kérdést. Jelen írásunk szerzője az ázsiai országban zajló politikai küzdelem hátterét mutatja be, amely a február 18-i választásokkal újabb fordulópontjához érkezett.

A 2007. év váratlan fordulatokat hozott a nukleáris képességgel rendelkező Pakisztán belpolitikájában. 2007-ben Pervez Musarraff elnök népszerűsége a mélypontra zuhant az országban: az elmaradt gazdasági konjunktúra, a vazírisztáni háború kiújulása, a belúdzs felkelés elhúzódása, valamint a júliusi iszlámábádi események rávilágítottak a hatalommegosztás szükségességére.

Az Egyesült Államok és Nagy-Britannia külső nyomásgyakorlásának eredményeként megindultak a több mint nyolc évi önkéntes száműzetésben lévő Benazir Bhutto és a hadsereg főparancsnoki posztjához ragaszkodó Pervez Musarraff közötti tárgyalások, amelyek eredményeként Benazir Bhutto 2007. október 18-án hazatérhetett. A legnépszerűbb párt élén álló, karizmatikus politikusnőt a nemzetközi közöség a demokrácia megmentőjeként tartotta számon. Hazatérését követően szembefordult Musarraff elnökkel, aki 2007. november 3-án rendkívüli állapotot hirdetett ki.

Benazir Bhuttót ismeretlen fegyveresek 2007. december 27-én meggyilkolták, halálának körülményei a mai napig jelentős vitákat váltanak ki. Megölése alapvetően változtatta meg a 2007 nyarán a nemzetközi közösség támogatását élvező hatalommegosztás folyamatának esélyeit. Az elemzés két síkon kívánja nyomon követni a közelmúlt pakisztáni eseményeit: egy-

részt számba veszi a merényletet követően kialakult belpolitikai helyzetet, másrészt pedig kitér a tágabb dél-ázsiai térségre gyakorolt hatásra, áttekinti a régió destabilizálódásának esélyeit. A 2007 decemberében kialakult válsághelyzet megértéséhez szükséges röviden felvázolni a közelmúlt eseményeit.

Az elnök népszerűségvesztése

Az 1999 októberében vértelen katonai puccsal hatalomra került Pervez Musarraff elnök éveken keresztül élvezte a lakosság rokonszenvét, ugyanis az ország életében viszonylag demokratikusnak számító 1990-es évek nem hoztak javulást a lakosság életszínvonalában, és a szektáriánus, etnikai villongások sem csillapodtak. Mindkét demokratikusan választott miniszterelnök (Benazir Bhutto és Naváz Saríf) korrupciós ügyekbe keveredett, és pusztán egy szűk elit érdekeit képviselték. Az ország katasztrofális gazdasági helyzetét jól szemléltetik az alábbi szám adatok.

1999-ben mindössze egymillió ember fizetett adót, és egy 1996-os nyilvántartás szerint 1985 és 1993 között a parlamenti képviselők 47 százaléka adókikerülő magatartást folytatott. A feudális viszonyok eredményeképpen 1999-ben a GDP meg-

közéltől 70 százaléka a szürke- és feketegazdaságból származott, ami jelentősen akadályozta, hogy az állam ellássa alapvető funkcióit. 1999 októberében a pakisztáni gazdaság az összeomlás szélére került, és valamennyi gazdasági és szegénységi mutató alapján csak azt a következtetést lehetett levonni, hogy az ország a bukott állammá (failing state) válás felé tart. Az 1999. évi Human Development Report adatai szerint Pakisztán a 158. helyen állt az emberi fejlődési index (HDI) alapján képzett rangsorban, a lakosság 34 százaléka a nemzeti szegénységi küszöb alatt élt, a felnőtt népesség megközelítőleg 40 százaléka írástudatlan volt.

Pakisztánnak az Egyesült Államok terrorizmusellenes háborújához való csatlakozását a lakosság ellenezte, különösen a radikális iszlámista csoportok fordultak szembe Musarraf elnök külpolitikájával. 2001 októberében az indiai Kasmír fővárosában, Sztinagarban, majd decemberben Delhiben hajtottak végre robbantásos merényleteket, amellyel pakisztáni székhelyű terrorista csoportokat vádoltak az indiai titkosszolgálatok.

Musarraf főként amerikai és indiai nyomásra 2002. január 12-én a pakisztáni televízióban tartott beszédében elítélte a terrorizmus valamennyi formáját, és bejelentette, hogy leszámol az országban működő radikális szervezetekkel. Őt iszlámista mozgalmat betiltott, köztük a Dzszajsi Muhammedet és a Laskar-i Tajjibát is, vezetőiket bebörtönözte, a szervezetek vagyontát befagyasztotta. Előzetes regisztrációhoz kötötte a külföldi diákok és vallási tanítók tevékenységét a mecsetekben, és retorikájában a mérsékelt iszlámot jelölte meg a hivatalosan követendő útként. Ezt követően rendszeressé váltak a Musarraf autókonzója ellen végrehajtott öngyilkos merényletkísérletek, így azóta az elnök

nem mutatkozott személyesen a nyilvánosság előtt.

2002-ben demokratikusan is legitimálni kívánta elnöki pozícióját, így népszavazást tartatott arról a kérdésről, hogy maradjon-e még öt évig az ország elnöke. A nem teljesen tiszta referendum eredménye a várakozások szerint alakult: 70 százalékos részvételi arány mellett 97,5 százalék igennel voksolt Musarraf újabb öt éves elnöki ciklusára. 2002 októberében pedig parlamenti választásokat rendeztek, amelyen nem indulhatott a két ellenzéki párt száműzetésben lévő politikusa, Benazir Bhutto és Naváz Saríf. A 2002. októberi választásokon a Pervez Musarraf által favorizált Pakisztáni Muszlim Liga (PML-Q) nyert 77 helyet, azonban a közvéleménykutatások adataihoz képest lényegesen gyengébben szerepelt.

A mérsékelt iszlámista pártok azonban a külpolitika eltérő megítélése ellenére fontos szövetségesei maradtak a katonaságnak, illetve Pervez Musarrafnak. A pakisztáni belpolitikában az 1970-es évek elejére vezethető vissza az iszlámisták és a katonaság között kialakult érdek-összefonódások, amelyeknek egyik megnyilvánulása a választásokon való együttműködés az ellenzéki pártok ellensúlyozásának céljából. A saríjára épülő iszlám állam megteremtésével kampányoló hat iszlámista párt koalíciója, a Muttahida Madzslisz-i Amal (Egyesült Cselekvés Fóruma) minden várakozást felülmúlva a PML-Q és a Pakisztáni Néppárt után a harmadik helyen végzett a 2002-es választásokon. Belúdzsisztánban és az Északnyugati Határtartományban pedig kormányzati tényezővé vált.

2004 márciusában kirobbant az úgynevezett vazírisztáni háború, amikor a pakisztáni fegyveres erők délen egy átfogó katonai akciót indítottak amerikai nyomásra a radikálisok rejtékhelyeinek felderítése

vége. A katonai fellépés meglehetősen népszerűtlen volt a lakosság körében, amely Musarrafort hibáztatta a gazdasági elmaradottságért és a megígért politikai reformok elmaradásáért.

2004 márciusától kezdve a pakisztáni hadsereg fegyveres konfliktusba került a vazírisztáni törzsi lázadókkal, akiket a háttérből valószínűleg az al-Káida és az újjászerveződő tálib erők támogattak. A közel egy hónapig tartó konfliktus 120 halálos áldozatot követelt a kormányerők részéről, és végül áprilisban tűzszüneti megállapodás aláírásával, vagyis a Musarraf-rezsim meghátrálásával ért véget. A 2004. április 26-án aláírt dokumentum értelmében a harcokat a felek beszüntették, és a rezsim amnesztiát adott 160 terrorizmus vádjával gyanúsított személynek. Továbbá valamennyi külföldi maradhatott a törzsi területeken, és a törzsek jelentős anyagi kártérítést kaptak a háborúért.

Néhány hét elteltével azonban a törzsek – ígéretüket megszegve – ismét a pakisztáni katonákra támadtak, és a fegyveres harcok kiújultak. 2004 júniusában a hadsereg megölte a vazírisztáni felkelés vezetőjét, Ník Muhammadot, azonban az öszszecsapások 2005. februárig, a második tűzszünet aláírásáig folytatódtak, amelyek tető alá hozásában egy mérsékelt iszlámista párt segédkezett.

A dél-vazírisztáni fegyvernyugvást követően Musarraf északra vezérelte a csapatokat, ahol újabb háború vette kezdetét. 2006-ban az elnök nehéz helyzetbe került, ugyanis a márciusban Pakisztánba látogató amerikai elnök azzal vádolta meg, hogy országa nem tesz meg minden tőle telhetőt a határon átnyúló terrorizmus megfékezésében. Tény ugyanis, hogy ebben az évben tálib és más fegyveres erők Pakisztánból szervezték az amerikai és a NATO irányítása alatt álló nemzetközi biz-

tonsági és támogató erők (ISAF) elleni támadásaikat.

2006. szeptember 5-én az iszlámista Mauláná Fazl-ur-Rahmán közvetítésével a kormányerők tűzszünetet kötöttek Észak-Vazírisztánban is. Az úgynevezett vazírisztáni megállapodásban a hadsereg anyagi kompenzációba, amnesztiába, visszavonulásba és a támadások beszüntetésébe egyezett bele, a törzsek pedig ígéretet tettek a határon átnyúló fegyveres támadások megfékezésére és a nehézfegyverek beszolgáltatására. Az egyezmény legvitatottabb pontja a külföldi fegyveresekkel kapcsolatos, ugyanis engedélyezi, hogy azok Pakisztán területén maradjanak, ha tiszteletben tartják a törvényeket. Az Egyesült Államok 2006 őszén élesen bírálta Musarrafort, amiért „lepaktált” a terroristákkal, és nem lépett fel erőteljesen a Pakisztánban bujkáló fegyveresekkel szemben. 2005-től kezdve azonban Musarraf egy másik régióban is a törzsi erők lázadásával nézett szembe.

2005 januárjában – miután a pakisztáni katonák érintettsége bizonyítottá vált egy helyi lakossal szemben elkövetett incidensben – spontán felkelés vette kezdetét Belúdzsisztán Díra Bugti nevű tartományában. A pakisztáni hadsereg több héten keresztül sikertelen tűzszüneti tárgyalásokat folytatott a Nemzeti Köztársasági Párt (Dzsumhúri Vatan Parti) vezetőjével, Naváb Akbár Bugtival, a bugti törzs legbefolyásosabb emberével, azonban Musarraf 2005. decemberi látogatását követően újabb fegyveres öszszecsapások kezdődtek, amelybe más belúdzs törzsek is bekapcsolódtak.

2004-ben Iszlámábád felállított egy bizottságot azzal a céllal, hogy javaslatokat tegyen Belúdzsisztán helyzetének rendezésére. A 2005-ben közzétett jelentés az erőforrások egyenlő elosztását, a régió fej-

lesztését, illetve a belúdzs és pastu törzsek közötti paritást javasolta. Musarraf azonban 2005-ben elhatározta, hogy leszámol a marri és bugti törzsekből verbuválódó fegyveresekkel, és a katonai válasz mellett döntött. 2006 augusztusában a pakisztáni hadsereg megölte a felkelés vezetőjét, Naváb Akbar Bugtit, és terrorizmus vádjával bebörtönözték Aktar Dzsán Mingált, a mozgalom másik irányítóját. A törzsfőnök megölése súlyos stratégiai hibának minősíthető a hadsereg részéről, hiszen elodázza a kérdés hosszú távú rendezésének lehetőségét. 2007-ben a belúdzs kérdés megoldatlansága mellett Musarrafnak a fővárosban is fegyveres összetűzésekre kellett berendezkednie.

2007 júliusában a fővárosban súlyos incidensre került sor a katonaság és az iszlámisták között a radikális tanok terjesztéséről híres Vörös mecsetben (Lál Maszdzsid). A konzervatív felfogásáról híres deobandi iskola befolyása alatt álló mecsetben folyó tevékenységre már az elmúlt években figyeltek a hatóságok, hiszen a pénteki imák alkalmával gyakran Musarraf elleni merényletre buzdító beszédek hangzottak el, és tagjai feltételezhetően az al-Káidával is kapcsolatot ápoltak. 2005-ben a szent helyet a júliusi londoni merényletekkel hozták összefüggésbe, azonban a rendőri erők a meglévő feszültségek ellenére 2007 júliusáig tartózkodtak a közvetlen összeütközéstől.

2007. július 4-én azonban, amikor világgossá vált, hogy a Vörös mecsethez tartozó Dzsámia Hafsza medreszében tanuló diákok előző nap egy közeli kormányépületet foglaltak el, és Musarraf elleni fegyveres harcra szólították fel híveiket, a hatóságok körülvették a mecsetet. A blokád nyolc napon keresztül tartott, melynek során a katonaság amnesztiát adott mindazoknak, akik békésen távoztak az ima-

helyről. Így fogták el a burkában távozó radikális vezetőt, Mauláná Abd-ul-Azizt, aki a mecset vallási vezetője volt. A mecset-incidens következtében a vazírisztáni törzsek felmondták a békeszerződést, és ismételten megromlott a viszony az iszlámisták és a hatalom között.

Benazir Bhutto hazatérésének körülményei

A nemzetközi közösség véleménye szerint Pakisztánban 2007 nyarán olyan belpolitikai helyzet alakult ki, amely könnyen a dél-ázsiai régió destabilizálódásához vezethet. A Bush-adminisztráció egyre jelentősebb nyomást fejtett ki Musarrafra, hogy mondjon le a hadsereg főparancsnoki pozíciójáról, és egyezzen bele a hatalom megosztásába. Az Egyesült Államok – tanulva az iraki kudarcokból – nem a gyors demokratizációban, hanem a fokozatos, felülről irányított politikai reformokban vált érdekeltté, és továbbra is számított Musarraf elnök személyére, aki Pakisztán USA-barát külpolitikájának egyfajta biztosítékává vált. Másrészt az amerikai vezetés választása Benazir Bhuttóra esett, aki 1988-ban az iszlám világban az első nő miniszterelnök volt. Bhutto kül- és belpolitikai nézetei, pártjának, a Pakisztáni Néppártnak a programja elfogadható volt az Egyesült Államok számára.

2007 júliusában Abú-Dzabiban titkos tárgyalások kezdődtek Bhutto és Musarraf között, amelyek eredményeképpen a politikusok megállapodtak a hatalommegosztás menetrendjéről. Eszerint Musarraf az októberben esedékes elnökválasztás előtt lemondana a hadsereg főparancsnoki posztjáról, és engedélyezné Benazir Bhutto hazatérését. Továbbá, ha a 2008. januári parlamenti választások eredményei

a Pakisztáni Néppárt számára kedvezően alakulnának, akkor Musarrafnak nem támasztana akadályt Benazir Bhutto harmadik miniszterelnöki ciklusa elé. Megjegyzendő, hogy a pakisztáni alkotmány szerint Benazir Bhutto nem tölthetné be újra a miniszterelnöki pozíciót, hiszen egy politikus két alkalommal lehet kormányfő, harmadik alkalommal nem választható újra. Pervez Musarrafnak pedig nem indulhatna az elnökválasztáson, hiszen csak olyan parlamenti politikusok vehetnek részt rajta, akik az elmúlt két esztendőben nem töltöttek be kormányzati pozíciót. Az Egyesült Államok számára tehát nem a valós demokratizáció volt a fontos, hanem a két személyhez ragaszkodott, akik a stabilitást fenntartva felelősen irányítják a politikai átmenetet.

2007. szeptember 10-én Naváz Saríf korábbi miniszterelnök, a Pakisztáni Muszlim Liga (PML-N) vezetője váratlanul hazatért szaúd-arábiai száműzetéséből. Személye újabb kihívást jelentett Musarrafnak hatalmával szemben, azonban az elnök határozottan kiutasította őt az országból. Mint ismeretes, Naváz Saríf 2000-ben távozott a szaúd-arábiai Dzsiddába, hiszen a szaúdi király és Musarrafnak között folyó tárgyalásokon megegyeztek a volt miniszterelnök tízéves szaúd-arábiai tartózkodásában.

2007. október 6-án a szövetségi és a négy tartományi parlament újabb öt esztendőre elnökké választotta Musarrafnak, aki ígéretet tett arra, hogy a beiktatás napjáig lemond a hadsereg főparancsnoki posztjáról. Az ellenzéki képviselők a parlamentben bojkottálták a szavazást, és a Legfelsőbb Bírósághoz fordultak, mondván, hogy többszörösen is alkotmányellenes a folyamat. Az aggályok egy része azal volt kapcsolatos, hogy nem a 2008 januárjában esedékes parlamenti választásokat követően megbízott új parlament választotta az elnököt. Másrészt az ellenzék

nehezményezte azt is, hogy Musarrafnak a hadsereg főparancsnoka is, és elnök is egyben, ami ellenkezik az alkotmánnyal.

Az etnikai és szektáriánus konfliktusokon, valamint a két volt miniszterelnök hazatérési szándékán túlmenően Musarrafnak szembe kellett néznie a Legfelsőbb Bíróság és a jogászok egy csoportjának ellenkezésével is. Musarrafnak 2007 tavaszán menesztette a főügyészt, Iftikár Muhammed Dzsúdhrit, akit egy jogi procedúra következményeként nyáron vissza kellett helyezni tisztségébe. A Legfelsőbb Bíróságnak 2007. november 12-éig kellett döntenie az elnökválasztás jogszerűségéről. Az előzmények ismeretében várhatóan megvették volna Musarrafnak újabb öt éves elnöki ciklusát.

2007. október 18-án a terveknek megfelelően Karacsiba érkezett Benazir Bhutto, akivel szemben valamennyi vádat ejtettek Pakisztánban. A síita muszlim családból származó egykori miniszterelnököt ünneplő tömeg fogadta. Az emberek – különösen Szind tartományban – a demokrácia hőseként ünnepelték a népszerű aszszonyt. Eközben pakisztáni iszlámista csoportok halálosan megfenyegették Benazir Bhuttót, ugyanis korrupt politikusnak tartották, baloldali nézeteket valló pártjának ideológiáját pedig iszlámellenesnek bélyegezték. Benazir Bhutto pártja egyébként nem bojkottálta az elnökválasztást, hiszen lepaktált Musarraffal, amelynek értelmében más politikusok mellett Bhutto is amnesztiát kapott. Hazatérésének napján egy öngyilkos merénylet 136 ember halálát követelte, amely rávilágított arra, hogy a politikusnő nincs biztonságban az országban.

A pakisztáni belpolitikát egyre kaotikusabb körülmények jellemezték. Ahogy korábban említettük, a Lál Maszdzsidnál történt incidenseket követően kiújultak a har-

cok a kormányerők és az iszlámisták között. 2007 októberében és novemberében a pakisztáni katonaság jelentős veszteségeket szenvedett a törzsi területeken, ami rontotta Musarraff hatalmi pozícióját.

Musarraff a politikai bizonytalanság miatt 2007. november 3-án rendkívüli állapotot hirdetett ki, és mintegy 1500 ellenzéki politikust és jogászt bebörtönzött. Legvitatottabb lépése az volt, hogy leváltotta a Legfelsőbb Bíróság tagjait, és a helyükre olyan bírókat nevezett ki, akik hűségesküvet tettek Musarraff előtt. Az Egyesült Államok azért bírálta a rendkívüli állapot bevezetését, mert ezzel összeomlott a Bush által 2007 nyarán kidolgozott hatalommegosztási menetrend, illetve attól tartott, hogy kaotikus állapotok alakulnak ki az országban.

Az ellenzéki erők közül lehangosabban a Bhutto vezette Pakisztáni Néppárt ítélte el a rendkívüli állapotot, követelvén a demokratikus parlamenti választások megtartását. Bhutto több alkalommal hangoztatta, hogy már nem érvényes a Musarraff elnökkel kötött megállapodása, és kijelentette, hogy a továbbiakban semmilyen körülmények között nem működik együtt vele.

Számos szakértő pusztán taktikai lépésnek tartotta Benazir Bhutto Musarraffal szembeni kirohanásait, mondván, hogy ezáltal is növelheti népszerűségét az egykori miniszterelnök. Más vélekedések szerint azonban ténylegesen szembefordult Bhutto Musarraffal, aminek komoly politikai következményei lettek. Pervez Musarraff szemszögéből nézve a Bhuttóhoz fűződő politikai kapcsolatokat kijelenthetjük, hogy az elnöknek nem állt érdekében a nyári hatalommegosztás felrúgása, hiszen a politikai stabilitás fenntartása megkövetelte a legnépszerűbb párt bevonását a kormányzásba. Musarraff számára azért is volt létfontosságú a Pakisztáni Néppárttal való

egyezkedés, mert az elmúlt években jelentősen eltávolodott az iszlámista pártoktól.

Kétségtelen tény azonban, hogy 2007 őszének eseményei azon álláspontot támasztják alá, amely szerint a jelenlegi elnök és a karizmatikus politikusnő riválisokká váltak. Benazir Bhutto felvette a kapcsolatot a Szaúd-Arábiában tartózkodó Naváz Saríffal, hogy közösen bírják távozásra Pervez Musarraffot. Saríf – miután amnesztiát kapott Pakisztánban – 2007 novemberében véglegesen hazatért száműzetéséből, hogy vezesse a Pakisztáni Muszlim Liga (PML-N) választási kampányát.

Musarraff eközben arról igyekezett meggyőzni az Egyesült Államokat, hogy minden a menetrend szerint történik. 2007. november 15-én a parlament mandátumának lejártakor ügyvivő kormányt nevezett ki a Szindből származó Muhammad Miján Szúmrú vezetésével. 2007. november 24-én a pakisztáni hatóságok hivatalosan kijelentették, hogy Pervez Musarraff elnökké választása legitim volt. November 28-án levetette a katonai egyenruhát is: az új főparancsnok Pervez Kijáni tábornok lett, aki korábban a titkosszolgálat vezetője is volt. 2007. december 15-én pedig feloldotta a rendkívüli állapotot, és bejelentette, hogy megtartják a 2008. január 8-án esedékes parlamenti választást.

Benazir Bhutto halálának következményei

2007. december 27-én a Ravalpindiben tartott választási gyűlést követően ismeretlen tettesek tüzet nyitottak Benazir Bhuttóra, majd ezt követően néhány másodperccel robbantásos merényletet hajtottak végre. Benazir Bhutto a kórházban vesztette életét, de a hatóságok ma is vi-

tatkoznak azon, hogy pontosan mi és ki okozhatta a halálát.

Pervez Musarraf az al-Káidára, illetve a Pakisztánban jelenlévő szélsőséges iszlámizmusra hárította a felelősséget, miközben a terrrorszervezet pakisztáni szóvivője kijelentette, hogy az iszlámmal ellentétes ártatlan nők megölése. Egyes vélekedések szerint azonban az al-Káida második embere, az egyiptomi Ajmán al-Zavahári rendelte meg Benazir Bhutto megölését. A pakisztáni hatóságok az al-Káidával korábban kapcsolatokat ápoló Laskar-i Dzsangvi nevű szervezetet vádolták, amely már az elmúlt években számos merényletkísérletet hajtott végre Musarraf elnökkel szemben.

Benazir Bhutto Dubaiból hazatérő férje, Ászif Ali Zardári egyértelműen Musarraf elnököt és a pakisztáni titkosszolgálatot gyanúsította a gyilkossággal. Utalás történt egy Benazir Bhutto által nem sokkal a halála előtt írt levélre, amelyben Musarrafort teszi felelőssé abban az esetben, ha valaki az életére törne. Egyelőre nem lehet bizonyossággal megállapítani, hogy kinek van igaza, mindenesetre Musarraf elnök eleget tett Zardári azon követelésének, hogy nemzetközi nyomozást folytassanak a merénylet kapcsán. Jelenleg a Scotland Yard vizsgálódik a helyszínen. Musarraf ugyanakkor nem egyezett bele abba az ellenzéki igénybe, hogy állítsanak fel egy olyan nemzetközi bíróságot, mint amelyet Rafik Haríri volt libanoni miniszterelnök meggyilkolását követően létrehozta. Az ENSZ pedig arra hivatkozott, hogy Rafik Haríri esetén a libanoni kormány kérte a nemzetközi bíróság felállítását, és ezzel a Biztonsági Tanács is egyetértett.

A legfontosabb kérdés azonban az, hogy a gyilkosságot követően hogyan alakulnak az országban a politikai erőviszonyok. A Pakisztáni Néppárt megkísé-

relte egyrésztől nemzetközi síkra terelni az eseményeket, hiszen Benazir Bhutto egyetlen olyan, a nyugati világ által is elfogadott politikuskő, aki a mérsékelt iszlám és a szekuláris politikai rendszer szószólója volt. A Pakisztáni Néppárt a 2008. január 8-i választások megtartását követelte, ugyanis rövidtávon szimpátia-szavazatokban reménykedett.

A Pakisztáni Néppárt éppen emiatt Bhutto férjét, valamint 19 éves, Oxfordban tanuló fiát, Bilával Bhutto Zardarit jelölte a pártelnöki posztra. Bilával azonban kijelentette, hogy a politika helyett néhány évig tanulmányaira kíván koncentrálni. Így a szintén síita muszlim családból származó Ászif Ali Zardári maradt a párt egyetlen olyan politikusa, aki szóba jöhetett a vezető pozícióra.

Zardári azonban kevésbé karizmatikus személy, mint meggyilkolt felesége volt, valamint a korrupció mellett gyilkossággal is vádolták. Benazir Bhutto kormányában környezetvédelmi miniszter, amikor a pakisztáni médiában csak „Mr. 10 százalék-ként” emlegették, majd az 1990-es évek második felében már „Mr. 20 százalék” lett. Összesen több mint tíz esztendőt töltött börtönben, amikor Musarraf 2004-ben szabadlábra helyezte, és ekkor Dubaiba, illetve Nagy-Britanniába költözött.

Pervez Musarrafnak – akit számos vád ért a merénylet kapcsán, és az elmúlt hónapokban megromlott a viszonya Benazir Bhuttóval – a jelenlegi politikai helyzet nem kedvez, ugyanis a merényletet követően zavargások robbantak ki a pakisztáni nagyvárosokban. A Musarraf körüli hatalmi központok – kihasználva a kaotikus állapotokat – bejelentették, hogy február 18-ára halasztják a választást, amellyel az elnökhöz közel álló Pakisztáni Muszlim Ligának (PML-Q) a választási esélyeit javították. Valószínűsíthető, hogy Musarrafnak

nak és az ügyvivő kormánynak szerepe van abban, hogy akadozott az országban az üzemanyag-ellátás, nem jártak a vonatok, és a szavazólapok sem jutottak el idejében a szavazóhelyiségekbe. Musarraff így az erőszakos megmozdulásokra foghatta a választások elnapolását, és vissza tudta utasítani az antidemokratikus intézkedésekkel kapcsolatos vádakat.

A nemzetközi közösségben elsősorban a pakisztáni nukleáris fegyverek idegen kezekbe kerülésének eshetősége, és a regionális destabilizáció keltett aggodalmat. Egyes nyugati vélemények szerint a pakisztáni belpolitikai események veszélybe sodorhatják India demokratikus berendezkedését, amelynek bizonyítékát az (indiai) Kasmírban kirobbant tüntetésekben látták. India válaszként napokra lezárta határait, és leállította a két ország közötti busz- és vonatközlekedést.

A nyugati világ Pakisztán anarchikus állapotával kapcsolatos félelmei túlzottak, ugyanis a háttérben továbbra is a legjelentősebb politikai befolyással bíró erő a hadsereg, illetve Musarraff, aki újabb öt éven keresztül lehet az ország elnöke. A pakisztáni események, de azok közül sem elsősorban a Bhutto-gyilkosság, leginkább a szomszédos Afganisztánra vannak kihatással, amint azt a vazírisztáni békeszerződés következményei is megmutatták.

Nyilvánvaló, hogy bármelyik politikai erő nyer is a 2008. február 18-i választásokon, ahhoz, hogy hosszabb távon politikai befolyással rendelkezzen, a hadsereg hallgatóságos jóváhagyása szükséges. Pakisztánban a katonaság a függetlenség megszerzése óta eltelt hat évtizedben több ízben megakadályozta, hogy a kvázi-demokratikusan megválasztott kormányfők folytassák tevékenységüket.

A legutóbbi közvélemény-kutatások más nyugati feltételezéseket is cáfoltak: Pakisztánban az emberek többsége elutasítja, hogy az afganisztáni tálib rezsimhez hasonló rezsimben éljen, miközben egyaránt fontosnak tartja a demokráciát és az iszlám értékeit. A kérdés tehát nem az atombomba terroristák kezébe való kerülése, hanem egy olyan új vagy régi politikai színrelépése, aki minimálisan elfogadható a nép, az Egyesült Államok, az iszlámisták és Musarraff számára is.

Meginog-e Musarraff hatalma?

A 2008. februári választások előtti hetek politikai kampányára rányomta a bélyegét Benazir Bhutto meggyilkolása, illetve a szinte mindennaposra váló robbantásos merényletek. Mind a Bhuttó férje, Ászif Ali Zardári irányítása alatt álló Pakisztáni Néppárt, mind a Naváz Saríf vezette Pakisztáni Muszlim Liga (PML-N) kijelentette, hogy nem fogják bojkottálni a választásokat, ugyanis az a Musarraff által támogatott Pakisztáni Muszlim Liga (PML-Q) politikai győzelméhez vezetne. Az iszlámisták fő politikai ereje, a Muttahida Madzslisz-i Amal (MMA) néhány politikusa az ellenzéklet a választásoktól való kollektív távolmaradásra szólította fel, és Musarraff távozását támasztotta a részvétel feltételeként.

A 2008. február 18-i választások előzetes, nem hivatalos eredményei alapján az ellenzéki pártok győzelméről beszélhetünk. A Pakisztáni Néppárt a 272 parlamenti helyből 88-at szerzett, míg második helyen futott be a Naváz Saríf vezette Pakisztáni Muszlim Liga (PML-N), 65 mandátummal. A választások legnagyobb vesztese a Musarraff párti Pakisztáni Muszlim Liga (PML-Q), amely 42 parlamenti helyet nyert. Az iszlámista pártoknak a részleges

bojkott miatt mindössze öt képviselője juthat be a parlamentbe. A végleges erőviszonyokat némiképpen még módosíthatja a nőknek és a kisebbségeknek fenntartott 60 hely, amelyeket a választási eredményeknek megfelelően osztanak szét a pártok között.

A Pakisztáni Néppárt nemcsak Szind tartományban, hanem Pandzsábban, sőt még az iszlámisták hátszágának számító Északnyugati Határtartományban is meglepően jól szerepelt, ami részben a Bhutto-gyilkosságnak, részben a Musarraffellenességnek is köszönhető. A Pakisztáni Néppárt tehát az egyetlen olyan politikai erő, amely az ország valamennyi tartományában képviselői helyekhez jutott. Ezzel szemben a Naváz Saríf-féle Pakisztáni Muszlim Liga (PML-N) csak Pandzsábban volt népszerű.

A választások után az a legfőbb kérdés, hogy mely pártok és milyen kompromisszumokkal lesznek képesek koalícióra lépni, hiszen a Pakisztáni Néppárt nem aratott olyan elsőprő győzelmet, hogy egyedül alakítson kormányt. Jelen sorok írásakor két párt, a Naváz Saríf vezette Pakisztáni Muszlim Liga és az Északnyugati Határtartományban népszerű Avámi Nemzeti Párt jelezte, hogy hajlandó koalícióra lépni a Pakisztáni Néppárttal. Kérdéses azonban, hogy a két nagy párt, a PPP és a PML-N félre tudja-e tenni évtizedekre visszanyúló nézeteltéréseit, ami elengedhetetlen az ország kormányzása szempontjából. A koalíciós egyeztetéseken már nyilvánvalóvá vált, hogy számos kérdésben nem értenek egyet. Naváz Saríf számára a legfontosabb politikai cél a független bíróság helyreállítása, amit Musarraff a 2007. novemberi rendkívüli állapot idején szétzilált. A Pakisztáni Néppárt pedig prioritásnak tartja a Bhutto-gyilkosság nemzetközi kivizsgálását. A pakisztáni napilapok szerint a két

párt vezetői nem értenek egyet a miniszterelnök személyében sem. A szakértők a kormányfői posztra a legesélyesebbnek a Pakisztáni Néppárt alelnökét, Makhdúm Ámín Fahímot tartják, azonban kérdéses, hogy személye mennyiben osztja meg az ellenzékét.

Pervez Musarraff nyilatkozatban közölte, hogy bárki legyen is a miniszterelnök, hajlandó együttműködni vele. Az ellenzék azonban a választási eredményeket Musarraff politikai bukásaként állította be. Fontos hangsúlyozni, hogy a februári választások nem Musarraff elnök személyéről szóltak, hanem az elnöki jogkörökhöz képest korlátozottabb hatalommal bíró miniszterelnök személyéről.

Tény, hogy Musarraff népszerűsége mélyponton van, azonban a tavaly októberi elnökválasztással jogilag öt évre meghosszabbította hatalmát. Az ellenzéki pártoknak valójában nincsen reális esélyük Musarraff demokratikus úton történő eltávolítására, hiszen az alkotmány az elnök számára igen széles jogköröket biztosít. A parlament felsőházában, a szenátusban pedig továbbra is az elnökhöz hű politikusok ülnek, akik a parlament alsóháza által hozott törvényeket megvétózhatják. Természetesen az nem zárható ki, hogy Musarraffot más antidemokratikus eszközökkel megbuktassák, azonban az elnök jelenleg a katonaság teljes körű támogatását élvez. Ezzel magyarázható, hogy egyes lapértésülések szerint a Pakisztáni Néppárt egyik szárnya nem zárkózik el a Musarraff elnökkel való modus vivendi kialakításától, amelyhez azonban más ellenzéki erőket is meg kell nyerni.

A nyugati szakértők gyakran eltúlozzák a pakisztáni belpolitikai folyamatok lehetséges következményeit, ugyanis az elmúlt hónapok kaotikus belpolitikai viszonyai nem destabilizálták az indiai szubkonti-

nenst. Másrésztől azonban az is kérdéses, hogy csökkenő népszerűsége mellett Musarraf képes lesz-e megtartani hatalmát a következő elnökválasztásig (2012-

ig), miközben a legégetőbb gond a gazdasági reformok továbbvitele, illetve a külföldi befektetők meggyőzése Pakisztán politikai stabilitásával kapcsolatban. ■

Irodalom

- Ansari, Zafar Afaq – Moten, Abdul Rashid: From Crisis to Crisis: Musharraf's Personal Rule and the 2002 Elections in Pakistan. *Muslim World*, vol. 93 (2003) no. 3-4.
- Benazir Bhutto: *A Kelet lánya. Önéletrajz*. Budapest, 2007, Ulpius-ház Könyvkiadó.
- Constable, Pamela: Pakistan's Predicament. *Journal of Democracy*, vol. 12 (January 2001), no. 1.
- Dawn* – Pakisztán vezető napilapja (www.dawn.com)
- Haqqani, Husain: *Pakistan. Between Mosque and Military*. Washington, D.C., 2005, Carnegie Endowment for International Peace.
- Hussain, Zahid: *Frontline Pakistan. The Struggle with Militant Islam*. London and New York, 2007, I. B. Tauris.
- Jetly, Rajshree: Baloch Ethnicity and Nationalism (1971-81): An Assesment. *Asian Ethnicity*, vol. 5 (2004) no. 1.
- Khan, Feisal: Corruption and the Decline of the State in Pakistan. *Asian Journal of Political Science*, vol. 15 (2007) no. 2. 219–247. o.
- Markey, Daniel: A False Choice in Pakistan. *Foreign Affairs*, vol. 86 (2007) no. 4. 85–102. o.
- Musharraf, Pervez: *In the Line of Fire. A Memoir*. London, 2006, Simon & Schuster.
- Pakistan: The Worsening Conflict of Balochistan*. International Crisis Group, Asia Report, 2006, no. 119.
- Pakistan's Tribal Area: Appeasing the Militants*, International Crisis Group, Asia Report, 2006, no. 125.
- Shah, Aqil: Pakistan's „Armored” Democracy. *Journal of Democracy*, vol. 14 (2003) no. 1.
- Talbot, Ian: General Pervez Musharraf: saviour or destroyer of Pakistan's democracy? *Contemporary South Asia*, vol. 11 (2002) no. 3.
- Talbot, Ian: *Pakistan. A Modern History*. London, 2003, Hurst & Company.
- The State of Sectarianism in Pakistan*, International Crisis Group, Asia Report, no. 95, 18 April 2005.
- Ziring, Lawrence: *Pakistan in the Twentieth Century. A Political History*. Karachi, 1997, Oxford University Press.